

V.8.

C/8

351.41

352.5

MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET
UNGARISCHES VERWALTUNGSWISSENSCHAFTLICHES
FORSCHUNGSINSTITUT
BUDAPEST IV, EGYETEM-TÉR 1. SZ.

No. 9. SZ.

DIREKTOR :
MAGYARY ZOLTÁN
EGYETEMI TANÁR
IGAZGATÓ.

A VEZÉRKAROK SZERVEZETE ÉS MŰKÖDÉSE

ÍRTA :
JULIER FERENC
NY. EZREDES.

10
1980

546/1932

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA VIII, MŰZEUM-KÖRÚT 6.
BUDAPEST 1932.

TARTALOM.

	Oldal
Előszó. Írta: <i>Magyary Zoltán</i>	5
1. §. A vezérkar általános feladata	7
2. §. Történelmi visszapillantás a vezérkarra	9
3. §. A vezérkar mai munkaköre és becsztása	17
4. §. A vezérkar szolgálati állása	19
5. §. A vezérkar nevelése	20
6. §. A vezérkar jellegzetessége	23
<i>Irodalom</i>	25

Előszó.

A közigazgatás a háború óta világszerte új fejlődési korszakába lépett. Bebizonyult és elismerést nyert az, hogy a közigazgatás és a kormányzás szakértelem nélkül többé eredményes nem lehet. A szakértelem biztosítása pedig egyrészt a tisztviselők kiválasztása és kiképzése, másrészt a kormányzás helyes megszervezése útján érhető el. E téren a helyes szempontok és követelmények megállapítása terén még mindenütt folyik a kísérletezés és a tudományos kutatás. A külföldi irodalomban több nagytekintélyű szerzőnél találunk rövid utalást arra, hogy az igazgatás problémájának helyes megoldása az állami életben is a katonai vezérkarokhoz hasonló funkciónak felismerése és helyes ellátásának megszervezése.* Fel-tűnő azonban, hogy a vezérkar fogalmának és szerepének tisztázása a magyar és a külföldi irodalomban mennyire hiányzik. Pedig kézenfekvő, hogy ez a rendszer, amely a katonai igazgatás és a had-vezetés terén annyira bevált, hogy az utolsó száz év alatt minden állam hadserege átvette, a közigazgatás új problémáinak megoldá-sában értékes tanulságokat nyújthat. Ennek a hézagnak pótlására törekedvén irodalmunkban, kértem fel katonai szakirodalmunk egyik legkiválóbb művelőjét arra, hogy a kérdést a történeti fejlődés és a nemzetközi összehasonlítás szempontjainak figyelembevételével kifejteni szíveskedjék. A mű, amely hézagpótló nemesak a magyar, hanem a külföldi irodalomban is, mindenki számára, aki az igaz-gatás problémájáról gondolkozott, sok értékes adatot és szempontot tartalmaz.

Budapest, 1932 szeptember hó.

Magyary Zoltán.

* HENRI FAYOL, La Doctrine Administrative dans l'Etat. Deuxième Congrès International des Sciences Administratives de Bruxelles 1923. Comptes Rendus des séances du Congrès. Bruxelles. Goemaere, Imprimeur du Roi, Éditeur. 1923. 25. sk. 1.

Principles of Public Administration. By W. F. WILLOUGHBY, Institute for Government Research 1927. 58. és 144. l.

1. §. A vezérkar általános feladata.

Köztudomású, hogy a békeszerződések által fegyverkezésükben nem korlátozott államok békében fenntartott fegyveres ereje (katonasága) nem egyéb, mint a háború megvívására hivatott néphadseregnek az állam egész területére szétosztott szerény kerete. Ezek a keretrészek megsokasodnak és egyben kitöltődnek, mikor az állam *mozgósít*.

A mozgósítás személyi vonatkozásban tudvalevőleg azt jelenti, hogy az állam lakosságának termelőmunka-teljesítmény szempontjából legértékesebb része, a dolgozó férfilakosság legerőteljesebb rétege: az összetes lakoságnak tíz, sőt rendkívüli erőfeszítés esetén tizenöt százaléka elhagyja rendes foglalkozási körét, elhagyja állandó lakhelyét és a korábban említett keretekhez bevonul, amelyek így megtelve, összeségükben megalkotják a néphadsereget. Ennek az a hivatása, hogy valahol a határ mentén egyesítve és készenlétbe állítva, az állam külpolitikai törekvéseinek fegyveres ökölrel adjon nyomatékot.

Nyilvánvaló, hogy az érintett termelőrétegnek a termelésből való kivonása és fogyasztóvá történő átváltozása a gazdasági élet nagy megrázkódtatásával jár, aminek romboló hatásait csak akkor lehet elkerülni, ha a mozgósításra az állam állandóan felkészült állapotban van. Ebből következik, hogy a háborúra való jó felkészülés nem szorosan vett katonai teendő, hanem az állami szervezet egész területére kiható munka eredménye. A mozgósítás ugyanis felforgatja vagy más alapokra helyezi a békeidő termelő és fogyasztó rendszerét, egy csapásra megállítja a kivitelt és behozatalt, megváltoztatja a megszokott munkaerőt, mert a zászlók alá vonuló tömeget rögtön más munkaerővel kell helyettesíteni. De megváltoztatja a termelést is, mert a behelyettesített munkaerőnek elsősorban a néphadsereg szükségletei kitermelésével kell foglalkozni. Ezért a személyi mozgósítással párhuzamosan kell haladni a termelés átállításának: az ipari és mezőgazdasági mozgósításnak és ennek alapján az országban visszamaradt munkaerő megfelelő megszervezésének és elosztásának.

Mindezt így is mondhatnánk: háború esetén az ország minden ereje összepontosul a hadviselés céljának elérésére. Ez az erő két munkaterületen érvényesül, elől a hadseregben a honvédelem feladatának elvégzésére, hátul a mögöttes országrészben a hadsereg feladatának elvégzésére alkalmas állapotban tartására.

A lakoságnak a néphadsereget megalkotó tömege, elhelyezkedvén a keretekben, kikerül annak a bonyolult és szétágazó polgári közigazgatási szervezetnek hatásköréből, amely eddig állampolgári és adóalany mivoltából eredő minden ügyes-bajos dolgát intézte és

ellenőrizte s sokkal szigorúbb, katonai szervezet hatáskörébe jut, amelyet *hadvezetőség* névvel szokás illetni.

Ez a hadvezetőség az említett tömeg munkaerejét a hadicélokra a legkülönbözőbb munkakörökben és munkahelyeken minden korlátozás nélkül igénybeveszi. Rendelkezik a tömeg*élete fölött is, mikor haditerveit embervér árán megvalósítani iparkodik. De ennek fejében gondoskodik arról, hogy a néperő hadi feladatok megoldására alkalmas fegyverzettel, felszereléssel és tagozással rendelkezék, gondoskodik továbbá mindennemű anyagi és erkölcsi szükségletének kielégítéséről és harci erejének fenntartásáról. Mindezekre a célokra igénybeveszi az állam minden segélyforrását és egyben befolyást vesz e segélyforrások kiaknázására és a mögöttes ország-részben még meghagyott munkaerő elosztására.

A hadvezetőség hatáskörének fenti általános körvonalozásában az is rejlik, hogy a mindenkori békekeretek rendszeres igazgatása a hadvezetőségnek bár fontos, de mégis csak másodrendű munkáját képviseli. Ez a munka azt célozza, hogy a néphadsereg békében való kiképzéséhez és háborúban való megalakításához jó keret álljon rendelkezésre. A hadvezetőség főtevékenysége azonban a háborúra való felkészülés, ami alatt az előbb mondottak szerint igen tág munkaterületet kell értenünk. Arról van itt szó, hogy a legalap-
 sabban és legrészletesebben előkészítettessék az állam hadviselési célokra igénybevehető minden szellemi, személyi és anyagi erejének háború esetén való legcélszerűbb kihasználása az ellenség előtt és a mögöttes ország-részben.

Ennek a munkának rendszeres elvégzése az állami igazgatás minden ágazatára kiterjeszkedő, sokoldalú, de mégis egyirányban futó, egységes szemponttól vezérelt tevékenységet követel meg. Nem lehet kétséges, hogy ez a tevékenység csak akkor lehet igazán hasznos, ha azt a hadviselés tudományának minden terén jártas, a szakképzettség tetőfokán álló egyének irányítják és vezetik. Az ilyen egyéneket nevelni kell. Ez ma már minden államban meg is történik. A vezetésre hivatott személyzetet minden hadvezetőség a tisztikaron belül külön szervezetbe foglalja össze és fontos feladatának megfelelően kiváltságokkal is ruházza fel. Ennek a szervezetnek neve: *a vezérkar*.

A vezérkar tehát az a testület, amely a hadviselés céljaira felhasználható és a kormányzattól igényelt valamennyi szellemi és anyagi — élő és holt — erőt megszervezi, ezeket egységesen összefogja és alkalmazásuknál, a felső vezetést kézben tartva, a különféle katonai, műszaki és egyéb (egészségügyi, élelmezési, felszerelési és ruházati stb.) szakágazatok között az együttműködést megteremti és állandóan fenntartja. Ebből a munkakörből az adódik, hogy a vezérkar készíti elő az államot a hadviselésre — a kormányzat külpolitikai céljainak megfelelően — és vezeti háborúban az állam haderejét a külpolitika által megadott keretekben. Ezért szükséges, hogy befolyása a katonai közigazgatás minden ágazatára és ezenfelül az állam oly erőtényezőire is kiterjedjen, amelyekre háború esetén a hadviselés támaszkodhatik. De az említett munkakörből még az is ered, hogy a vezérkar a polgári kormányzat ténykedéseit

is figyelemmel kísérni tartozik, nehogy azok bármilyen vonatkozásban hátrányosan érintsék az állam katonai erejének teljes kifejthetését.

Jó államszervezet mellett a vezérkarnak döntő szava van mindenütt, ahol olyan valami terveztetik, ami összefüggésben lehet a hadviselési erő fejlesztésével vagy csökkentésével.

2. §. Történelmi visszapillantás a vezérkarra.

I. Európában a vezérkar intézményének szükségszerűleg akkor kellett életbelépnie, amikor az egyes államfők vagy kormányok akár önvédelmi, akár hódítási okokból szükségét érezték az államukban rejlő hadviselési erő rendszeres megszerzésének és kifejlesztésének olyan módon, hogy ennek az erőnek bizonyos része állandóan kéznél legyen. Az első nagy lépés ebben az irányban az *állandó hadsereg* felállítása volt. Ez Európában egyes átmeneti kivételektől eltekintve (mint amilyen volt a XV. század elején megalakított 9000 főnyi francia állandó sereg, vagy pedig a XV. század második felében Mátyás király fekete serege), a harmincéves háború (1618—1648) tapasztalatai alapján vált általánossá.

Különösen az a tény, hogy a harmincéves háborúba a kis Svédország — nemzeti hadseregének jó szervezettségénél fogva — döntő módon beavatkozhatott, valamint az a körülmény, hogy a weszfáliai béke (1648) új háborúk esiráit rejtette magában, utalta a kormányokat arra, hogy ne elégedjenek meg az addigi hadszervezettel, amely a hűbéres rendszeren alapult és amelynek kiegészítése gyanánt háború esetére felfogadott zsoldos seregek kerültek alkalmazásba, hanem már *békében* is tartsanak olyan zsoldos haderőt, amellyel meglepően támadhatnak, vagy meglepő támadást kivédhetnek.

A harmincéves háborút megelőző időszakban ugyanis az államok, illetve uralkodók az egymásközi, nagyobbára dinasztikus jellegű vitáik elintézésére végső fokon rögtönzött zsoldos hadsereget alkalmaztak. Valamilyen jónevű condottieri-vezért bíztak meg a hadviseléssel, megadván neki a jogot, hogy zsoldosokból alakítson hadsereget. Az ilyen rögtönzött haderő az államban rejlő hadviselési erőből teljesen függetlenül végezte dolgát.

De még az *állandó, állami* zsoldos seregek is távol álltak attól, hogy az állam teljes erejét jelentsék, hanem csak azt a pénzerőt mutatták, amelyet az állam a zsoldosok felfogadására fordíthatott. Ezért kellett ebben az időben a hadviseléshez, egészen a világháborúig, pénz, pénz és pénz! Csak a világháború bizonyította be, hogy már nem a pénz a hadviselési tényezők legfontosabbja. A pénz mindenestre fontos abban a tekintetben, hogy béke idején az állam lakossága hadi szolgálatra alkalmas részének milyen hányadát lehet kiképezni és a harc megvívásához szükséges hadianyaggal felszerelni. De háború esetén fontosabbnak bizonyult az állam népereje abban a tekintetben, hogy mennyire lehet a haderőt növelni és annak hiányait pótolni és döntő fontosságúnak bizonyult az államnak iparban és nyersanyagban, valamint élelemben való gazdagsága, mert ettől függött a hadsereg harcász állapotban való megtartásának időtartama.

A hadviselési erő ilyen kiaknázása a világháború előtt nem történt meg, helyesebben az ilyen kiaknázás kiment a divatból.

Ezt azért mondhatjuk, mert a még régebbi korokban a nemzetek, míg csak véglegesen meg nem telepedtek, a maguk teljes néperezével vívták meg háborúikat.

Például a honfoglalás idejében a magyar nemzet férfiai valamennyien katonák is voltak. A régi magyarok katonai szervezete tudvalevőleg magas fokon állt. Bizonyára megvolt a X. századbéli magyarságnak a jó katonai közigazgatása és ebből eredőleg a vezérkarnak megfelelő intézménye is, bár erről jó adataink nincsenek.

Bőségesen vannak azonban adataink a későbbi hódító népeknek, nevezetesen a törököknek és a mongoloknak a néperő kihasználására alapított, rendkívül fejlett katonai szervezetéről. Törökország megelőzte Európát az állandó hadsereg felállításában. Közismert, hogy a törökök nagy hadi sikereiket elsősorban ennek az állandó török hadseregnek: a janicsárhadtestnek és a tüzerhadtestnek köszönheték. Még fejlettebb volt a mongol hadszervezet, Dzsingisz kán törvényei előírták a katonaközigazgatási beosztást is.* A legkisebb egység volt a 10 lovasból álló járőr. Ezután következtek a 100 lovasnyi század, az 1000 lovasnyi ezred, a 10.000 lovasnyi hadtest. Több hadtestből alakult a birodalmi hercegek vagy kiváló hadvezérek parancsai alatt álló sereg. Az említett katonai egységek vezetői békében mint az állami közigazgatási szervezet vezetői működtek. Törvény szabályozta a fegyvernemeket, a vezényszavakat, a magatartást a harc, menet és táborozás alatt, a fegyelmet, az alárendeltségi viszonyt. Pontos határozmányokat tartalmazott a hadgyakorlatokat helyettesítő nagy vadászatok tervezéséről, a parancsok közvetítéséről, a csapat kiképzéséről. Előírta a sereg harci és műszaki fegyverzetét, a felszerelést egészen a tűig és a cérnáig. Szabályozta a hadkiegészítést, a szálláscsinálást, az élelmezési és hadtápszolgálatot, a hadsereg pénzügyeit, a mozgósítás végrehajtását. Ezeket a részleteket annak bemutatására említjük fel, hogy Dzsingisz kán törvényei a vezérkar teendőit is felölelték. Egészen bizonyos, hogy az ilyen átfogó, minden részletre kiterjeszkedő hadi szervezet igazgatására valamilyen, a mai vezérkarokhoz hasonló intézménynek is kellett a mongol hadügy rendelkezésére állnia. Erre látszik vallani az is, hogy a tatárjárás idejében a Batu kán vezérlete alatt Európa ellen mozgósított hadaknál a mai értelemben vett vezérkari főnök gyanánt Szubotáj szerepelt, aki még Batu kán nagatyja, Dzsingisz kán alatt mint ennek egyik legjelesebb alvezére szolgált. Bizonyára Szubotáj tervezte meg Magyarország meghódítását és a mohi esatát. Ma már tudjuk, hogy a mongolok hadi sikereinek alapja nem a túlerő, hanem a jó szervezet volt. Különben is a túlerőt csak jó szervezet tudja érvényre juttatni.

II. Mikor az állandó hadseregek a harmincéves háború után, egyelőre csak zsoldosokból és szerény létszámmal (a habsburgi birodalomban például 9 gyalog és 10 lovasezrednyi erőben) felállításra

* HAMMER-PURGSTALL: Geschichte der goldenen Horde.

kerültek, azok állandó igazgatása természetszerűleg szükségessé vált. Erre a célra mindenütt megszerződött bizonyos állandó felső katonai hatóság. A habsburgi birodalomban ilyen volt a magyar katonai ügyek felett is álló *udvari haditanács*, amely a XIX. század közepéig (1848-ig) állt fenn és elvégezte a haderő fokozatos növelésével mindinkább fejlődő munkakörben a hadügyminisztérium, a hadseregfőparancsnokság és a nagy vezérkar teendőit.

1705-ben alakította meg *Jenő* savoyai herceg, a Habsburgok és egyúttal a maga korának leghíresebb hadvezére, a hadrakelt sereg vezérkarát: a *főszállásmesteri törzset*, háborúban a fővezérek és magasabbrangú alvezérek segédközege, békében nagy vezérkar gyanánt, az udvari haditanács keretében.

Mária Terézia idejében (1740—1780) tisztképzőiskolák is állítottak fel, hogy a hadsereg tudományosan képzett tiszteket is kapjon. Ezek válogatottjai kerültek aztán a főszállásmesteri törzsbe.

Az állandó hadsereg felállításával egyidejűleg megalapozódott a *külön katonai tudomány* is, amely ennek az új szervezet hivatásának és feladatainak minden részletét tanulmány tárgyává tette. Kifejlődött a katonai irodalom. Érdemes megemlíteni, hogy ennek legjelesebb művelője nálunk *Zrínyi Miklós* (a költő és hadvezér) volt, akiben a magyar vezérkari tiszti ősét is tisztelhetnénk. Megkezdődött a katonai földmérés és térképezés. Virágzásnak indult a katonai erődítészet és a várostrom művészete. Pontos keretekbe foglaltatott az állandó hadsereg háborús élelmezésének rendszere, ami már nem a haditerület kifosztásán alapult. Megjelentek a látáhatáron az első katonai egészségügyi intézmények is. Röviden: a hadviselés különleges tudománnyá, sőt mesterkélt tudományoskodássá kezdett fejlődni (lásd erre nézve *Zrínyi Miklós* és *Montecuccoli gróf*, császári tábornagy vitáját 1662-ből), amelynek hivatott művelőit tekinthetjük az első vezérkari tiszteknek.

III. A XVII. és XVIII. század állandó hadseregei, bármennyire is fejlődtek, ami különösen a XVIII. század derekán, *Mária Terézia* és *Nagy Frigyes* háborúi kapcsán következett be, még mindig nem ölelték fel az állam teljes hadviselési erejét. A haderő nagysága azoktól az eszközöktől függött, amelyeket a nemesség és a városi polgárság a kormánynak esetenként rendelkezésre bocsátott, nevezetesen a megszavazott hadi adótól, a lakosságból erőszakos toborzás (katonafogdosás) útján kiemelhető emberanyag-mennyiségtől, amit az alkotmányos tényezők ugyancsak számszerűleg állapítottak meg, végül a természetbeni szolgáltatásoktól. Ezek az eszközök vagy szolgáltatások a nemesi (városi) előjogok idejében korlátozottak voltak. A seregek túlnyomórésztben még akkor is önkéntes zsoldosokból álltak, akik igen hosszú, sőt életfogytiglani szolgálatra kötelezték magukat. Csak a XVIII. században párosultak ezekhez az erőszakos úton toborzottak. De az ily módon besorozottak a védképes lakosság igen csekély töredékét tették ki. Az általános védkötelezettségre a kiváltságok korában senki sem gondolhatott. Ezért a háború nem is jelentette a lakosság minden rétegének erőfeszítését, hanem a hivatásos katonaság mesterségét, amely ezt a mesterségét 14—18 évig vagy éppen életfogytiglan tartó szolgálata alatt jól ki-

tanulta. A háborút nem a nemzet, hanem annak külön kasztját jelentő katonasága vívta meg. Ebből eredt, hogy a vezérkar működési területe a mai méretekhez képest igen szerény volt, amennyiben csak a hivatásos haderőre terjedt ki.

A francia forradalom aztán meghozta az első — francia — néphadsereget is. Ennek megalakítását a kényszerhelyzet szülte. A forradalom ugyanis éppen akkor züllesztette szét a természetszerűleg megbízhatlanná vált régi — toborzott — királyi sereget, amikor új eszméivel egész Európát maga ellen ingerelte. Az új, megbízható hadsereg felállíthatása céljából a forradalmi kormány 1793-ban a 18—40 évesek számára az *általános védkötelezettséget rendelte el* és ezekből megalakította az *első modern néphadsereget*, de csak *háború idejére*. A néphadsereg bevált. Napoleon is ilyen hadsereggel vívta meg háborúit, bár ő enyhített az általános védkötelezettségen, amennyiben azt szűkebb korhatárok közé szorította és a szolgálatteljesítés alól sokféle felmentést adott.

További fejlődést jelentett a hadügy terén az általános védkötelezettségnek *béke idején* való kiterjesztése Poroszországban 1807-ben, amivel együttjárt a porosz állandó hadseregnek néphadsereggé — keretrendszer alapján való — átalakítása és a vezérkar ügykörének a maihoz hasonló kitágítása.

Ennek előzménye az 1806/1807. évi háború volt. Tudnunk kell, hogy 1806-ban a toborzottakból (egyharmadrészben külföldiekből) álló, 250.000 főnyi kiváló, Nagy Frigyes hagyományaiiban nevelkedett porosz haderő a franciáktól katasztrófális vereséget szenvedett. Az 1807-ben kötött békeszerződés szerint Poroszország már csak 66.000 főnyi sereget tarthatott. Ezzel akarta Napoleon a porosz katonai hatalmat hosszú időre letörni. Fegyveres erejének ezt a korlátozását azonban Poroszország megkerülte. Bevezette az általános védkötelezettséget — béke idejére is — és a fegyveres szolgálatra bevonuló tömegeket turnusokban — a 60.000 főnyi létszám keretén belül — az akkori időhöz képest igen rövid tartamú katonai iskolázásban részesítette. Az volt a cél, hogy a haderő a katonailag kiképzettek (az állandó hadsereg tartaléka) állományának nagyarányú megnövelésével háború esetén a békelétszámnak többszörösére legyen szaporítható.

Mindenesetre merész újítás volt az állandó hadseregek 14—18 évig, sőt életfogytiglan szolgáló katonáinak idejében olyan haderőt szervezni, amelynek katonái csak rövid kiképzésben részesültek és amely haderő tulajdonképpen csak háború esetén alakult meg. Az akkori felfogás szerint az ilyen hadseregnek népfölkelés jellege volt. Az új porosz kerethadseregnek ezt a minőségbeli hiányát azonban pótolta a belső szervezet célszerűsége, amely szakított a multtal és azon alapult, hogy a hadviselés nem a hivatásos állandó katonaság mestersége, hanem az állam férfilakosságának feladata.

Ezt a szervezési munkát a hírneves *Scharnhorst* tábornok irányította. Ő illesztette be szorosan az állami intézmények közé a hadsereget mint népnevelő intézményt és mint az állam hadviselési erejének békekeretét. Ebből a kapcsolatból adódott a katonai közigazgatás hozzászólása az állami berendezkedésekhez. *Ebből adó-*

dott a katonai közigazgatást vezető apparátus fejének, a vezérkarnak, mint a néperő katonai kinevelésére (békében) és fegyveres alkalmazására (háborúban) hivatott testületnek nagyarányú kifejlesztése és szaktanfolyamokban való nevelése. Scharnhorstnak, az irodatábornoknak köszönhetette Poroszország, hogy — bár az 1807. évi békekötéskor területének felét elvesztette — 1813-ban már 230.000 főnyi sereggel indulhatott Napoleon ellen hadba és hogy Napoleon végleges leverésében a porosz haderő döntő szerepet játszhatott. Poroszországnak az 1813—15. évi háborúban domborodott ki a vezérkarnak háborúdöntő működése, mikor a fiatal porosz seregnek a hadvezér (Blücher tábornagy) és a vezérkari főnök (Scharnhorst, majd ennek megsebesülése után méltó utóda, Gneisenau tábornok, aki Waterloo-nál Blücher oldalán állt) egymást kiegészítő tevékenysége a diadalok sorozatát hozta meg.

IV. Feltűnő, hogy a porosz szervezést a többi hatalmak sem a kerethadsereg, sem a vezérkar kifejlesztése terén nem vették át. Mintául nem a porosz, hanem a francia rendszert vették.

Franciaországban a Napoleon uralmát követő királyság visszatért a régi királyi sereghez. Külön vezérkar porosz értelemben nem nevelődött, minthogy tudományosan szakképzett vezérkart még Napoleon sem tartott. Napoleon is dolgozott vezérkarral, de ő nem szorult szervező, tanácsadó vagy javaslattevő külön testületre. Napoleon önmagának volt a vezérkari főnöke. Maga szervezte meg seregeit, maga tanulmányozta a térképet és méregette a távolságokat. Óriási munkaereje pótolta mindent. Csak végrehajtó közegekre volt szüksége, akiknek parancsait tollba mondta vagy akik szóbeli parancsait írásbeli formába öntötték. Csapatái élére pedig olyan fiatal alvezéreket állított, akik tetterővel és hadi tapasztalattal pótolták a tudományt. Egyébként Napoleon korában annyi háború dúlt, hogy jó vezérkari tisztek gyakorlati nevelésére a kellő alkalom bőségesen rendelkezésre állt. A napoleoni háborúkat követő hosszú békeidőszak alatt, egészen 1870-ig, Franciaországban a vezérkarhoz való felvételre elegendőnek ítélték, ha valamely tisztképző tanfolyamot végzett tisztek bizonyos csapatvizsgálati idő után egy magasabb képzettséget bizonyító vizsgát sikeresen letettek. Az így összeállított vezérkar nem állt feladata magaslatán.

A habsburgi birodalom is megtartotta seregének és vezérkarának (az udvari haditanácsnak és főszállásmesteri törzsnek) régi szervezetét egészen 1848-ig. Ebben az évben alakult meg a külön vezérkar, amelynek főnöke Hess tábornok lett, aki 1848—49-ben az olasz hadszíntéren Radetzky tábornagy vezérkari főnöke gyanánt is működött. Ő állította fel többek között 1850-ben a vezérkari tiszteket nevelő szaktanfolyamot: a *hadiskolát*.

A monarchia tehát 1866-ban, az osztrák-porosz háborúban már jó, fiatal vezérkari tisztekkel rendelkezett. Ezen a téren Franciaországot felülmulta, de nem tudta behozni Poroszország óriási előnyét a szervezésben, ahol a kerethadsereg és annak szakképzett vezérkara 1866-ig már félszázados multra tekintett vissza.

A porosz haderő vezérkari főnöke 1858-ban *Moltke Hellmuth* tábornok lett, aki az amúgy is jó porosz vezérkart és a porosz nép-

erő kihasználását még jobban kifejlesztette. Ő emelte a vezérkart, nemkülönben a vezérkar főnökének állását arra a magas polcra, amelyben 1871 óta minden hadseregben áll.

A porosz vezérkar nagy befolyásának és kiváló munkájának volt köszönhető a hatvanas évek elején a haditerveknek legrészletesebb előkészítése, a porosz néperőnek az akkori viszonyokhoz képest szokatlanul nagy kihasználása, a feltűnő gyors mozgósítás, a vasutaknak jó kihasználása a felvonulásra, a jó fegyverzet (az első hátultöltő puská), a csapat hareszerű kiképzettségének magas foka stb. Ezért tudta Poroszország két leghatalmasabb szomszédját: 1866-ban Ausztriát és 1870-ben Franciaországot meglepni és legázolni.

Ezzel szemben jellemző a vezérkar mellékes szerepéről alkotott felfogásra Ausztriában az, hogy bár 1860-ban a vezérkar főnökévé *Benedek Lajos*, az akkori idő legjobbnak tartott tábornoka nevezetett ki (bár sohasem volt vezérkari tiszt), de ő egyúttal megtartotta a lombardia-velencei sereg vezérletét és ezért a vezérkar ügyeit Bécsben helyettese, *Henikstein* altábornagy végezte, aki ezt a feladatot nem szívesen vállalta. Benedek azzal vigasztalta, hogy háború esetén átvehet az olasz hadszíntéren egy hadtestet és valamelyik tábornok majd helyettesíteni fogja a vezérkar vezetésében.

Ez mindenestre arra vall, hogy abban az időben a vezérkar fontossága nem ment át köztudatba, ellentétben Poroszországgal, ahol a vezérkar már régen a katonai igazgatás minden terén vezető szerepet biztosított magának.

Moltke vezérkari szervezétének alapvonalait talán legjobban *Stoffel* báró, francia ezredes, 1866 és 1870 között francia katonai attaché Berlinben, jellemezte, aki a francia hadügyminisztérium figyelmét az új, moltkei porosz vezérkarra különösen felhívta.

Stoffel jelentése* szerint a porosz hadsereg fölényét kitevő tényezők között a legelső helyen a porosz vezérkar állt. „Hangoztatnom kell, mint tagadhatatlan igazságot, hogy a porosz vezérkar az első Európában; a miénk nem is hasonlítható hozzá. Nem mulasztottam el, hogy 1866. évi első jelentéseimben erre ne utaljak és véleményemet nyilvánítsam, miszerint sürgősen szükséges a mi vezérkarunk hasonló fokra emelését biztosító eszközökkel foglalkozni... Abban a meggyőződésben, hogy a mi alacsonyabbrendűségünket esetleg keservesen megbánhatjuk, visszatérek erre a tárgyra, amely számomra valamennyi között a legkomolyabb... A német vezérkari tiszt tevékenysége nagy területet ölel fel; a befolyás, amelyet minden tárgyú jelentései a tábornokok elhatározásaira gyakorolhatnak, különösen ma, mikor a seregek nagyok és a hadszínterek igen nagykiterjedésűek, megkívánják, hogy a vezérkari tisztnek széleskörű képzettsége és különleges tudása legyen“ — mondja *Stoffel*. Majd így folytatja: „Hány vezérkari tisztet találunk nálunk, aki nem tud térképet olvasni, akinek sejtelmé sincs a különböző fegyvernemek működéséről, aki sohasem tanulmányozta az újabb idők hadjáratait, aki — ahogyan ezt az 1859. évi

* Extrait des „Rapports Militaires“ écrits de Berlin de 1866 à 1870 par le Colonel Baron Stoffel.

(osztrák-francia) háborúban láttuk — még egy gyalogdandárnak vagy lovasezrednek megfelelő táborát sem tudna kiválasztani... Nem tartozik reám, hogy a mi vezérkarunk inferioritását megszüntető eszközökre mutassak, de hiába keresek a vezérkar megszervezésére más elveket, mint a poroszt...“

Stoffel a porosz vezérkar nevelését és munkáját így foglalja össze: Poroszországban a vezérkar szervezését sem törvény, sem szabályrendelet nem írja elő, hanem Moltke a maga hatáskörében gondoskodik a fiatal, becsvágyó, művelt és dolgozó tiszteteknek a magasabb szaktanfolyamon, a hadiakadémiában vezérkari tisztteké váló neveléséről és a tiszteteknek a különböző szolgálati ágazatokba vezető helyen való beosztásáról. Moltkének sikerült olyan kiváló testületet szervezni, amely az akkori francia vezérkartól abban különbözik, hogy míg utóbbiban jeles tiszttek mellett tudatlanok is szép számmal akadnak, addig a porosz vezérkar tisztjei kivétel nélkül elsőrangúak és egységes, tisztult felfogással bírnak a hadviselés minden kérdésében.

Ami a nevelés részleteit illeti: a hadsereg válogatott fiatal tisztjei szigorú rostálás után bekerülnek a Moltke irányítása alatt álló hadiakadémiába, ahol hároméves gyakorlati és elméleti tanfolyamot végeznek. Az előadott tárgyak: harcászat, hadtörténelem, fegyvertan, erődítéstan, vezérkari szolgálat, katonai földrajz, katonai közigazgatás, matematika, földmértan, térképezés, általános történelem, irodalomtörténet, bölcsészet, vegytan és természettan, francia, angol és orosz nyelv. A tanfolyam sikeres elvégzése után a tiszttek különböző csapatoknál (a gyalogos a tüzérségnél vagy lovasságnál és fordítva) gyakorlati kipróbálás alá kerülnek. A legjobbak aztán a vezérkarhoz jutnak, ahol bizonyos idő eltöltése és újabb kiválogatás után a legeslegjobbak a magasabb parancsnokok (hadosztály, hadtest) mellé osztatnak be, ahol a katonai adminisztráció és a háborúra való előkészület vezetői lesznek. Ezekben az állásokban, mint Moltke exponensei, az illető magasabb parancsnokok első tanácsadói és javaslatlételre kötelezett közegei szerepelnek és egyben az ügymenetet amaz egységes szempontok szerint irányítják, amelyeket Moltke helyesnek ítél.

A porosz vezérkar tehát a legkiválóbb tiszttek útján biztosítja a hadseregben a katonai nézetek egyöntetűségét, ami a porosz haderő alkalmazásának egységességét szolgálja és a vezérkar főnökének a hadsereg harcra való nevelésében és a háború előkészítésében messzemenő befolyást szerez.

V. Stoffel igen helyesen ítélte meg a porosz vezérkar értékét. A német hadsereg az 1870-ben kitört német-francia háborúban nemcsak hogy megverte a francia császári sereget, hanem azt két részletben — Sedannál és Metzben — el is fogta. Majd a köztársasági néphadseregeket szórta szét, legerősebb részét svájci területre szorította, végül Párizst is megadásra bírta.

A német haderő keretrendszerét és a moltkei vezérkari szervezetet 1871 után minden szárazföldi nagyhatalom példa gyanánt követte.

1914 előtt már minden vezérkar úgy készült a háborúra, mint Moltke 1870-ben és nagyban-egészben úgy tagozódott minden vezérkar, mint a porosz. A világháborúban már modern vezérkarok által szervezett néphadseregek ütköztek egymásra.

A világháború előtti és alatti vezérkarok szervezeténél is a lényeg abban rejlett, hogy úgy békében, mint háborúban minden fontosabb katonai hivatal és ügykör élére vezetőül, valamint minden tábornok mellé vezérkari tiszt vagy vezérkari főnök gyanánt magasabb tanfolyamban elméletileg kiképzett és aztán gyakorlatilag sokszorosan kipróbált tiszt került. Ez a *vezérkari* tiszt ebben a minőségben kettős alárendeltséggel bírt. Alárendeltje és egyben képzettségénél fogva hivatott és felelős tanácsadója volt annak a tábornoknak, akinek az oldalán szolgálatot teljesített, aminél arra is gondolni kell, hogy munkabírása is nagyobb volt, mint a természetesen koros tábornoké. Ezért az a feladata is volt, hogy minden kicsinyes gondot a tábornok vállairól levegyen, tehát kisebb jelentőségű ügyekben tábornoka nevében, annak megkérdése nélkül is kellett intézkednie. Sürgős esetekben, nagyobb jelentőségű ügyekben is önhatalmúlag — felelősség mellett — rendelkezhetett. A vezérkari tiszt egyúttal alárendeltje maradt a nagy vezérkarnak is, amellyel szemben felelősséggel tartozott abban a vonatkozásban, hogy annak intenciói szellemében végzi el szolgálatát. Exponense volt a nagy vezérkarnak.

A *nagy vezérkar* alatt a legfelsőbb vezérkari hatóságot szokás érteni, amely háborúban a fővezér oldalán működött, békében pedig rendszerint közvetlenül a legfelsőbb hadúr parancsai alatt a vezérkar ügykörének központi vezetését tartotta kezében. Így például a habsburgi birodalom nagy vezérkarát képviselte a hőtendorfi *Conrad Ferenc* báró gyalogsági tábornok parancsai alatt Bécsben levő hatóság: *K. u. k. Chef des Generalstabes der gesamten bewaffneten Macht*, amely különböző irodákra tagozódott. Ilyen irodák voltak a többek között: a hadművelési, amelyben a hadi terveket és a felvonulási terveket dolgozták ki, a vasúti, amelyben a hadseregnek a határookra vasúton felvonulását készítették elő, a hírszerző, amely a külföld seregeiről gyűjtött mindenféle úton adatokat stb.

A *csapatvezérkar* alatt az egyes magasabb katonai parancsnokokhoz beosztott vezérkari tiszteket (vezérkari osztályt) értjük.

Az említett kettős alárendeltség a tapasztalatok szerint a szolgálatra általában nem járt hátránnyal. A válogatott vezérkari tiszt tudása és tapintata, a szakképzettség nyújtotta tekintélye rendszerint gondoskodott a súrlódások megelőzéséről. Ellenkező esetben személyváltozásnak kellett bekövetkeznie. A kettős alárendeltség hátrányait sokszorosan kiegyensúlyozta az a nagy előny, hogy minden fontos ügykör élére értékes egyén került, aki, a többi hasonló értékű társával egyetemben, a hadseregben oly szükséges egységes felfogást a hadügyi igazgatás és hadviselés kérdéseiben úgy a lényegben, mint a formában biztosíthatta.

Meg kell itt említenünk azt, hogy a vezérkarokat a világháború kezdetén meglepte a csaták okozta ember- és hadi anyag

elhasználódás nagy mérete. A haderők a moltkei rendszer szerint jól felkészültek rövid háború megvívására, de nem készültek el hosszú háborúra. Ezért nem gondoskodtak az ipari mozgósításról, a mezőgazdasági termények számbavételéről és rendszeres elosztásáról, a nyersanyagokkal való gazdálkodásról, a mögöttes ország-rész munkaerőinek célirányos megszervezéséről. Ez a tapasztalat arra int, hogy a jövő háborúja sokkal mélyrehatóbb előkészületeket tesz szükségessé, mint amilyenről a vezérkarok 1914 előtt gondoskodtak. A vezérkar munkaköre tehát megnövekedett. A hadviselési erőt jobban kell megszervezni, mint ahogyan ez a múltban történt.

3. §. A vezérkar mai munkaköre és beosztása.

I. Az előadottakból már eléggé kiviláglik, hogy a vezérkar a honvédelemnek vagy hadviselésnek sokoldalú tevékenységet igénylő munkaterületén a múltban milyen vezérszerepet töltött be.

Ami a jövőt illeti, a világháború tapasztalatai alapján azt kell mondanunk, hogy *a vezérkar jelentősége növekedőben van*, mint-hogy az államban rejlő hadviselési erő olyan ágazatainak értékesítéséről is van szó, amilyenekkel a világháború előtt a hadviselési tudomány nem, vagy nem kellően számolt.

A világháborúban láttuk először — a legvégső következményekig — azt, hogy az újkori háborút nem a hadseregek, hanem a nemzetek vívják meg egymással.

Lássuk most a vezérkar munkakörét, ahogyan annak ma a hadviselésre képes államokban általában kialakulnia kellett.

Ez a munkakör nagyban két részre osztható.

a) *Békében* a vezérkar dolga az állam hadviselési erejének és erőforrásainak feltárása és ennek az erőnek háborús alkalmazásra történő megszervezésében egységes alapon nyugvó, átfogó kezdeményezés és aztán szakszerű közreműködés.

A vezérkar tesz tehát kezdeményezően javaslatot

az állam nép- és gazdasági erejének honvédelmi célokra való megszervezésére,

a honvédelemmel kapcsolatos törvényelőkészítésre,

a felfegyverzés mértékére és minőségére,

a harc képesség állandó fokozására;

a vezérkar irányítja a már megszervezett fegyveres erő kiképzését,

megadja az irányelveket a mögöttes ország-rész ipari, mezőgazdasági és munkaerejének mozgósítására,

kezdeményezi és ellenőrzi a különböző szabályzatok és utasítások kidolgozását,

kiforralja a haditerveket és ezek alapján előkészíti a haderő felvonulását azokba a területekbe, amelyekben a mérkőzés tervezetik,

gondoskodik az ország határainak megerősítéséről,

befolyást vesz az ország közlekedési hálózatának és összeköttetési vonalainak honvédelmi szempontokból való kiépítésére,

hasonlóan befolyást vesz a közlekedési eszközök fejlesztésére, nyilvánartja a külföldi államok hadi erejét és hadi előkészületeit, gondoskodik a vezérkar szakszerű neveléséről és továbbképzéséről (stb.), megtesz tehát mindent arra, hogy a mérkőzés esetén az állam teljes ereje a politikai cél elérésére a legcélszerűbb módon legyen latba vehető.

b) *Háborúban* a vezérkar feladata

a fegyveres erők alkalmazásánál a hadvezérek egységes szakszerű támogatása és a hadvezetésben javaslattevő közreműködés, amely célból minden magasabb parancsnok oldalán vezérkari tisztek nyernek beosztást,

a fegyveres erő harcképességének fenntartása és fokozása és ehhez képest a mögöttes országrészben a hadrakelt sereg mindenemű hiányának pótlásához szükséges anyagok idejében való készenlétbe helyezése és a haretérre való juttatása.

II. A vezérkarnak fentiekben körvonalozott munkaköréből adódik minden államban a vezérkar beosztása.

Mindenütt megvan a *vezérkar központi hatósága*: a nagy vezérkar.

Ugyancsak vannak vezérkari tisztek a *külső végrehajtó központoknál*: a magasabb (hadsereg-, hadtest-, hadosztály- és esetleg dandár-) parancsnokságoknál.

Ezenfelül a vezérkari tisztek bizonyos része a *csapatnál* (az ezredeknél) teljesít csapatszolgálatot.

A nagy vezérkar tisztjei azokba a központi hivatalokba osztatnak be, amelyekben a vezérkar feladatából és munkaköréből eredő kezdeményező munka folyik és az ennek megfelelő rendelkezések dolgoztatnak ki. Ilyen hivatalok a vezérkar irodái és hadügyminisztérium legfontosabb ügyosztályai.

A *magasabb parancsnokságokhoz* beosztott legmagasabbrangú vezérkari tiszt: a vezérkari főnök az illető magasabb parancsnok (tábornok) első közege és feladata, hogy a magasabb parancsnokság ügymenetét a nagy vezérkar szellemében irányítsa és annak befolyását biztosítsa.

A *csapathoz* vezérkari tisztek — szolgálatuk alatt több ízben — azért osztatnak be, hogy egyrészt a csapatvezetést gyakorolják, másrészt a nagy vezérkar rendelkezéseinek végrehajtását közvetlenül személyesen tanulmányozzák és közben szerzett tapasztalataikat — vezérkari szolgálatukba visszatérve — értékesítsék.

Ezenfelül vezérkari tisztek teljesítenek tanári szolgálatot a *katonai tanintézetekben*, ahol a legfontosabb szaktantárgyakban a tiszti sarjadék kiképzését a nagy vezérkar irányelvei szellemében egységesen irányítják.

Végül a külföldi követséghez *katonai attaché* gyanánt nyernek vezérkari tisztek beosztást, ahol a külföldi hadseregek szervezetét tanulmányozzák.

A vezérkar tisztjeinek különböző szolgálati ügykörökbe való beosztásából adódik a vezérkar teljes kört alkotó, átfogó működése és egyben a katonai igazgatás minden fokozatának gyakorlati megismerése, aminek óriási előnyei bővebb indoklásra nem szorulnak.

A honvédelem minden ágazatát ismerő, egységesen nevelkedett vezérkarnak ilyen széleskörű működése biztosítja, hogy a honvédelmi kérdések feldolgozásánál szétágazó mellékszempontok nem érvényesülnek és ezért a lehetőség szerint tökéletes munka végeztetik.

III. A vezérkar tagjainak az említett szolgálati helyekre való beosztása általában a következő elvek alapján történik:

a) minthogy a vezérkar kiképzése és továbbképzése egységes, egyes szakágazatok szerint való specializálódásnak helye nincs, a vezérkari tisztnak minden szolgálati állás betöltésére alkalmasnak kell lennie; mindamelllett a szolgálati beosztásoknál mérvadó az egyes szakágazatok iránti *hajlam*, amely a továbbképzés során bontakozik ki;

b) nehogy a vezérkari tiszt egyoldalúvá váljék, felváltva nyer beosztást a számára előírt munkakörökbe. Az egyes munkakörökben a vezérkari tiszt rövidebb-hosszabb ideig dolgozik.

A beosztások változtatása olyképen szabályoztatik, hogy a vezérkari tiszt századostól ezredesig terjedő vezérkari szolgálatának mintegy egyharmad részét külső szolgálatban, kétharmad részét pedig a nagy vezérkarnál tölti el.

4. §. A vezérkar szolgálati állása.

A vezérkarnak az előbbieken vázolt munkaköréből adódik az, hogy a vezérkar élére a hadsereg legjobb tábornokának kell kerülnie.

Minthogy ez a tábornok élesíti ki azt a kardot, amelyet az állam hadereje képvisel, egészen természetes követelmény, hogy háború esetén ezt a kardot az ő karja forgassa. Ezért a vezérkar főnöke háború esetén rendszerint maga a fővezér, vagy pedig ha a fővezérséget politikai vagy autoritási okokból az államfő venné át, úgy a vezérkar főnöke a fővezérnek első munkatársa és helyettese.

A világháborúban ez az elv érvényesült. Emlékezzünk, hogy a német haderő névleges fővezére a német császár volt, akinek nevében a vezérkar főnöke (előbb *Moltke* vezérezredes, majd *Falkenhayn* gyalogsági tábornok, végül *Hindenburg* tábornagy) teljhatalommal intézte a hadviselés katonai részét. Hasonlóan volt ez a habsburgi birodalomban, ahol az öreg uralkodót helyettesítő *Frigyes főherceg* névleges fővezérlete alatt *Conrad* gyalogsági tábornok (később tábornagy) teljhatalommal vezette a hadműveleteket. *Károly* király aztán átvette a fővezérletet, de ezt csak névlegesen gyakorolta. Helyette *Arz Arthur* vezérezredes intézkedett. Franciaországban a világháború előtt a vezérkar főnöke *Joffre* tábornok volt, aki a háború kezdetén automatikusan generalisszimusz lett. Az olasz haderő névleges fővezére a király volt, de nevében teljhatalommal *Cadorna* tábornok rendelkezett, aki a háború előtt a nagy vezérkar főnöke volt.

A nagy vezérkar egyes irodái a maguk összeségében alkotják háború esetén a *hadsereg főparancsnokságot*.

A vezérkar főnöke osztja be a vezérkari tiszteket az előbbi fejezetben felsorolt egyes szolgálati helyekre. Ezek a tisztek, mint már korábban említettük, kettős alárendeltséggel bírnak.

Szolgálati tekintetben alárendeltjei annak a magasabb parancsnoknak, aki mellé beosztattak. A belső vezérkari szolgálat ellátása tekintetében, aztán olyan ügyekben, amelyek a vezérkari tiszteket, mint a vezérkari testület tagjait érintik, továbbá a vezérkari szolgálatban való továbbképzésre nézve a vezérkar főnökének maradnak alárendeltjei, *aki a vezérkari tisztekkel ezekben az ügyekben közvetlenül érintkezik.*

A magasabb parancsnokok mellé beosztott vezérkari tisztek legidősebbje az illető parancsnokság vezérkari főnöke (tehát hadsereg, hadtest, hadosztály vezérkari főnök), első munkatársa a magasabb parancsnoknak és hivatalfőnök, aki alá tartozik a parancsnokság egész személyzete, szakágazatra és rendfokozatra való tekintet nélkül. Távolléte esetén való helyettesítésére is csak vezérkari tiszt jogosult.

A szoros kapcsolatot a parancsnok és a vezérkari főnök közt abban is kifejezésre jut, hogy a felelősségben is osztóznak. Így például a világháborúban a csatát veszített vezérekkel együtt vezérkari főnökeik is elküldettek, amennyiben bebizonyult, hogy a vezérnek nem jó tanácsot adtak vagy nem megfelelő javaslatot tettek.

Látható, hogy a vezérkar minden államban behálózza az egész fegyveres erőt, amennyiben a vezetők mellé vagy a vezető helyekre a maga szakképzett, kipróbált tagjait ülteti. Ezzel biztosítja a nagy vezérkar főnökének befolyását a katonai igazgatás minden terén és ezzel gondoskodik arról, hogy a háborúra való felkészülés — ami minden béketevékenységnek végső célja — egységes nézőpontok szerint végeztesse. Ezért a hadügyi igazgatás terén elképzelhetetlen, hogy bármely kérdés felől is ne alakuljon ki egységes felfogás.

5. §. A vezérkar nevelése.

A vezérkar jó munkájának alapja a vezérkari tisztek egységes *előképzettsége*, amelyre egységes *továbbképzésük* épül.

a) Vezérkari szolgálatra való előképzetésre minden katonai állományú csapatot — a fegyvernemre való különbség nélkül — jelentkezhettek, ha bizonyos előfeltételeknek megfelel.

Ezeknek legfontosabbja a jó minősítés mellett a maga fegyvernemében való gyakorlati szakképzettség, amelyet a jelentkezőnek 30 éves életkora előtt 4—6 év alatt kellett a csapatnál megszereznie és ezenfelül a szigorú elméleti felvételi vizsga, amelynek eredménye mutatja meg, hogy rendelkezik-e a jelentkező a vezérkari kiképzéshez szükséges szellemi képességgel és a maga fegyvernemének legrészletesebb ismeretével.

Ezután kerül a jelentkező a 2—3 évig tartó vezérkari tanfolyamba (hadi iskola, hadi akadémia), amelyben a magasabb katonai és polgári szakokban való oktatást megkapja. Már ebben

a tanfolyamban is be kell bizonyítania, hogy nemcsak szellemi képességeinél, hanem jellemtulajdonságainál és fizikai teljesítő-képességeinél fogva is megfelel a vezérkari tiszttel szemben támasztott követelményeknek. A jó vezérkari tiszttől ugyanis megkövetelik, hogy ne csak katonai tudós, hanem mindenekelőtt nyiltfejű, önállóan gondolkozó, megállapodott jellemű, nagy teljesítőképességű és fegyelmezett munkaerő legyen.

A tanfolyam sikeres elvégzése után a vezérkari sarjadék a csapatvezérkarnál (a különböző parancsnokságoknál) kap néhány évig tartó beosztást gyakorlati kipróbálás céljából. Ha ezalatt is megfelel, bekerül a vezérkari testületbe, kinevezik vezérkari századossá és vezérkari ügykörben nyer alkalmazást.

Az előzetes csapatszolgálat, az elméleti tanfolyam és a gyakorlati kipróbálás együttesen annyi időt vesz igénybe, hogy a tiszt átlag 32—33 éves korában kerülhet a vezérkari testületbe. Mint-hogy a vezérkari testület létszáma a szervezeti szabályok szerint minden hadseregnél korlátozott, természetes, hogy már az elméleti tanfolyamba való felvételnél is bizonyos *numerus clausus* érvényesül.

Példaképen felemlítjük, hogy a habsburgi birodalom nagy tisztikarából évente több száz fiatal tiszt jelentkezett a felvételi vizsgára. Ezekből 130 került a tanfolyamra (a hadi iskolába) s ennek a létszámnak mintegy fele jutott el a gyakorlati kipróbálásig, de évente már csak 30-an vétettek fel a vezérkari testületbe. A kiválogatás szigorúságát ez eléggé jellemzi. A testületbe való felvételnél kizárólag a képesség döntött. Így van ez most is mindenütt. Egyébként lehetetlen volna a vezérkar kiváltságait (a gyorsabb előléptetést, a külön egyenruhát) a tisztikar többi tagjaival megértetni. Nem is volna meg a vezérkar tekintélye, ha a tisztikar nem látná, hogy a maga tagjainak legjelesebbjei a leg-szigorúbb osztályozás alapján jutnak kiváltságos, de egyben fokozott munkateljesítménnyel járó állásokba.

b) A vezérkar állandó *továbbképzésben* részesül és tudása ellenőrzés alatt áll. Ennek célja, hogy

a vezérkart béke- és háborús feladatainak megfelelő magas színvonalú munkakörben állandó gyakorlatban tartsa,

a vezérkart az időközben bekövetkezett katonai szakújításokkal és a polgári szaktudományok fejlődésével szakszerűen megismertesse,

a vezérkarnak további tudományos tanulmányaihoz az irányít megadja,

a vezérkar főnöke a vezérkar tagjainak az egyes katonai szakágazatok iránti különös hajlamát megismerje és így alkalmazásukhoz támpontokat szerezzen, végül hogy

egy-egy vezérkari tisztek szellemi képességeinek esetleges esökkenését is elárulja.

Ez a továbbképzés elméleti és gyakorlati részre oszlik.

Az *elméleti* továbbképzésnek több formája van. Ilyenek például:

a vezérkar tagjai minden évben a vezérkar főnöke által meg-

határozott témakörből szaktanulmányokat dolgoznak ki, olyan formában, hogy ezek a honvédelem nagy kérdéseinek megoldásánál is felhasználhatók legyenek;

a vezérkar tagjai a vezérkar főnökétől megszabott keretekben a térképen (hadijátékok) és a terepen (ügynevezett vezérkari utazások alatt) hadi feladatokat beszélnek meg és ennél szervezeti és honvédelmi kérdéseket tesznek tanulmányozás tárgyává. Erre nézve utalhatunk arra, hogy például a német haderőnek a világháború előtt volt vezérkari főnöke, Schlieffen gróf, tábornagy ismételt megbeszélte a vezérkari tisztekkel térképen Kelet-Poroszsország védelmét és utalt arra, hogy ez a védelem csak támadással oldható meg. Hindenburg, mint a 8. német hadsereg vezére és Ludendorff, mint hadsereg-vezérkari főnök 1914-ben Schlieffen tanításai szerint jártak el, amikor a tannenbergi csatát megtervezték. Az oroszok pedig 1913-ban Kiewben tartottak hadijátékokat a kiszemelt seregpáncsokkal és vezérkari főnökeikkel. Ezen a Kelet-Galícia ellen intézett azt a hadműveletet beszélték meg, amelyet 1914-ben sikeresen végeztek.

Ide tartozik az is, hogy minden vezérkari százados az őrnagyi előléptetés előtt *törzstiszti vizsgát* tartozik tenni. Ez egyrészt a vezérkari törzstisztek kiválasztását célozza, másrészt támpontot nyújt arra, hogy a vezérkari tiszteket képességei mily fokú vezetőállásra képesítik. Aki a vezérkari törzstiszti vizsgát letette, az bebizonyította azt is, hogy a magasabb parancsnoki állások elnyeréséhez szükséges elméleti képességekkel bír. A törzstiszti vizsgánál a megkövetelt mértéken alul maradó vezérkari tisztek a csapathoz helyeztetnek át.

A vezérkari tisztek külön nyelvoktatásban is részesülnek azért, hogy a külföldi államok katonai és polgári közegeivel közvetlenül érintkezhessenek és a külföldi szakirodalommal foglalkozhassanak.

A gyakorlati továbbképzés módjai:

a vezérkari tiszteket minden előléptetés előtt hadgyakorlaton történt kipróbálás alapján beigazolja azt, hogy a magasabb rendfokozatnak megfelelő szolgálati állás betöltésére gyakorlatilag alkalmas;

a vezérkari tiszteket szolgálati beosztásának időnkénti változtatása és csapatszolgálatra való vezényeltetése is a gyakorlati továbbképzés egyik eszköze; a csapatszolgálat célja egyrészt a csapattal való érintkezés állandó fenntartása, másrészt a vezérkari tiszteket rendfokozatának megfelelő csapategység vezetésére való alkalmaság beigazolása;

a vezérkari tiszteket időnként bizonyos időre külföldre vezényeltetnek, hogy

az elméleti továbbképzés során szerzett nyelvismeretüket tökéletesítsék,

országismeretekre tegyenek szert és látóköriük táguljon.

Nincs az állami igazgatásnak egyetlen szerve sem, amely a maga vezető személyzetének ilyen alapos neveléséről még csak megközelítőleg is gondoskodnék.

6. §. A vezérkar jellegzetessége.

A háborúk sorozata bizonyította be, hogy az állam modern értelemben vett hadviselési erejének összefogásához és érvényre juttatásához a vezérkarnak az előbbiekben vázolt vagy hasonló megszervezése elengedhetlen előfeltétel.

Ez a szervezés valósítja meg legjobban azt az általános követelményt, hogy a vezető helyekre a legjobbaknak kell kerülniök. A különbség más szervezetekkel szemben az, hogy a vezérkar ezt az elvet nemcsak hangoztatja, hanem a legmesszebbmenő módon törődik is a legjobbak kiválasztásával és nevelésével.

A csapat önmagából termeli ki a vezérkart, amennyiben legjobbjait a vezérkari tanfolyam felvételi vizsgájára küldi. Minden vezérkari tiszt tehát a csapattishti állományból kerül ki és előbb-utóbb oda kerül véglegesen vissza. Ennek folytán a *vezérkari szolgálat csak átmeneti állapot és nem a véglegesség jellegével bíró beosztás*. Ez a körülmény megelőzi azt a lehetőséget, hogy a vezérkar és a csapat egymástól elidegenedjék.

A szigorú rostálás, amely a vezérkari testületbe való felvételt megelőzi, majd a szakadatlan kipróbálás a vezérkari szolgálat egész tartama alatt kizárja azt, hogy bárki is összeköttetési révén kerülhessen vezérkarba vagy ott bennmaradhasson. Ebből ered az a feltétlen tekintély, amelyet a valóban magasabb *szakképzettségű* vezérkar élvez. Azt senki sem vonja kétségbe, hogy a vezérkar a tisztikar legjavát öleli fel.

A soronkízüli előléptetés, amelyben minden vezérkari tisztnek, pontosan meghatározott és áthághatlan keretek között egyformán része van (a vezérkaron belül külön soronkízüliség nincs), azzal az előnnyel jár, hogy a vezérkari tiszt csapatársait néhány évvel megelőzve éri el a tábornoki rendfokozatot és még aránylag fiatal, szellemileg és fizikailag teljesítőképes korban jut magasabb parancsnokság élére, ahol valóban megbizonyított magasabb képzettségének vezetőállásban való értékesítésére van alkalma.

Az egységes nevelés a vezérkari tisztnek felfogásának egyöntetűségét nemcsak a nagy kérdésekben, hanem még a legkisebb részletkérdésekben is biztosítja. Ez kifejezésre jut úgy a nekik adott feladatok érdemi és alaki megoldásában, mint a tőlük szövegezett szóbeli és írásbeli parancsok tömörségében és jelentések világosságában.

A vezérkari tiszt külön tanulja a *parancsadás technikáját*. Ez alatt a parancsnok elgondolásának parancsformába való öntését értjük, valamint azt, hogy a parancs (intézkedés, irányelv) mennyire és hogyan kötheti meg a parancsotvevő személy (csapat) kezét a végrehajtásban. A parancsadás technikájának lényege az, hogy a rövid, de világos parancs a mondanivalóját bizonyos sorrendbe foglalva se többet, se kevesebbet ne tartalmazzon, mint amennyi szükséges ahhoz, hogy a parancsotvevő csapat a reáharuló feladatot a magasabb parancsnok elgondolásának megfelelően oldhassa meg. Hasonlóan tanulja a vezérkari tiszt a *jelentéstétel technikáját*. A jelentésnek mindenekelőtt igaznak és rövidnek s emellett olyan szövegezésűnek kell lennie, hogy a jelentéstvevő a jelentés tárgyát

alkotó ügyről ugyanazt a képet nyerje, mint amelyik a küldő szeméi előtt lebegett, mikor jelentését megtette vagy megírta. Ezért szükséges, hogy a vezérkar megszokott, a dolog lényegét teljesen felölelő kifejezéseket használjon és gondolatait minden félreértést kizáró módon juttassa az illetékesek tudomására. Döntő fontosságú mindez háborúban, ahol nem világos parancsok vagy nem pontos jelentések kiszámíthatlan súrlódásokra adnak okot és az emberélet felesleges pusztulásával járnak. Erre nézve utalunk jelen tanulmány írójának a Magyar Szemle Kincses-tárában megjelent *A hadvezetés művészete* c. füzetének X. fejezetére, amely a vezérkar ilyen irányú háborús teendőivel foglalkozik. (Magyar Szemle Társaság kiadása, 1931.)

A vezérkari tisztek egymásközi szolgálati érintkezéseikben rövidek, mert kölcsönös magyarázkodásra a nevelés egyöntetűségénél fogva szükség nincs. Mindegyikük tudja kötelességét, ismeri hatáskörének határait, de tudja azt is, hogy ezt a hatáskört mikor és hogyan szabad és kell átlépnie.

A hadügyet jelentő szervezet szellemi fejének, a nagy vezérkar főnökének szolgálatát rendkívül megkönnyíti az, hogy minden fontosabb helyen a vezetést olyan egyén tartja kezében, aki minden kérdésben úgy gondolkozik, mint ő maga.

Irodalom.

Hammer—Purgstall: Geschichte der goldenen Horde.
— — Geschichte der Osmanen.

Lamb: Dzsingiszskán.

Zrinyi Miklós: A török áfium ellen való orvosság.

Reichskriegsministerium: Allgemeine Kriegsgeschichte. 1895.

Rónai Horváth Jenő: Az újabbkori hadviselés történelme. 1891.

Reichskriegsministerium: Organische Bestimmungen für den Generalstab.

K. u. k. Kriegsschule: Beitrag zum Studium des operativen Generalstabsdienstes. Befehlssammlung.

Extrait des „Rapports Militaires“ écrits de Berlin de 1866 à 1870 par le Colonel Baron Stoffel.

K. u. k. Kriegsschule: Der Feldzug 1866 in Böhmen. 1904.

K. u. k. Kriegsschule: Der Feldzug in Frankreich 1870—71. 1904.

Reichsarchiv: Der Weltkrieg 1914—1918. I. Band. 1925.

Conrad: Aus meiner Dienstzeit.

Kuhl: Der deutsche Generalstab in Vorbereitung und Durchführung des Weltkrieges.

Ludendorff: Kriegsführung und Politik.

— Urkunden der Obersten Heeresleitung.

Öst. Bundesministerium: Österreich-Ungarns letzter Krieg. (I.)

ORGANISATION UND TÄTIGKEIT DER GENERALSTÄBE.

Verschiedene Fachleute, die sich auf wissenschaftlicher Grundlage mit dem zweckmässigsten Aufbau der Staatsverwaltung befassten, kamen zur Überzeugung, dass die Vorbedingung einer guten Verwaltung ein theoretisch und praktisch besonders vorgebildetes Verwaltungspersonal bildet; sie stellten ferner fest, dass dieser Vorbedingung derzeit nur ein Zweig der Staatsverwaltung, die Landesverteidigung, entspricht, da sie für die Leitung ihrer Ressorts einen eigenen Stab, den *Generalstab*, hält.

Diese Studie, die die Grundsätze der Organisation des Generalstabs beleuchten will, hat folgenden Gedankengang:

Die Heeresverwaltung erfüllt im Frieden eine doppelte Aufgabe. Sie verwaltet den Friedenskader des Volksheeres und leitet gleichzeitig die Vorbereitung des Staates für den Krieg. Zweifellos ist die letztere Aufgabe die wichtigere. Sie bedeutet einerseits die Erfassung und Nutzbarmachung aller geistigen, körperlichen und materiellen Kräfte des Staates, die für die Zwecke des Krieges in Anspruch genommen werden können und müssen, anderseits die Vorbereitung für eine möglichst zweckmässig Verwendung aller dieser Kräfte (Machtfaktoren) im Kriegsfall.

Um die Einheitlichkeit dieser umfangreichen Tätigkeit zu sichern ist jede Heeresverwaltung darauf bedacht die Leitung aller Zweige der Kriegsvorbereitung einem besonders geschulten Personal, dem Generalstab anzuvertrauen, der durch specielle wissenschaftliche Vorbildung und technische Ausbildung dieser Aufgabe gewachsen ist. Praktisch besteht die einheitliche Leitung darin, dass alle wichtigen Zweige der Heeresverwaltung einen Generalstabsoffizier als Vorstand, alle höheren Generäle einen Generalstabsoffizier als beratenden Mitarbeiter (Generalstabschef) erhalten. Alle diese Generalstabsoffiziere werden durch den Chef des grossen Generalstabs des Heeres (der der beste General des Heeres sein muss) bestimmt. So wird eine einheitliche Auffassung in allen Fragen erzielt, die sich auf den Krieg beziehen.

Diese Form der Generalstabsorganisation führte zuerst Preussen ein, als es nach dem unglücklichen Kriege vom 1806—07 vom Söldnerheer zu dem die ganze Volkskraft umfassenden Volksheer übergang und gleichzeitig zur zielbewussten Auswertung dieser Volks- und Staatskraft den ersten wissenschaftlich geschulten Generalstab schuf. Preussen fand zunächst keine Nachahmung. Erst 1866 und 1870—71 lenkten seine siegreichen Kriege die Auf-

merksamkeit der ganzen Welt auf den deutschen Generalstab, der ausgebildet und verwendet nach den Grundsätzen des genialen Generalfeldmarschalls Helmuth von Moltke, für die Organisation aller ausländischen Generalstäbe vorbildlich wurde. In den Weltkrieg zogen die Heere bereits mit Generalstäben, die nach Grundsätzen ausgebildet und verwendet wurden, wie Moltke sie festgesetzt hatte.

Die Studie befasst sich sodann mit den Richtlinien der zeitgemässen Generalstabsorganisation, umschreibt *Arbeitsfeld und Einteilung* des Generalstabs im Frieden und im Kriege, charakterisiert die *dienstliche Stellung des Generalstabsoffiziers*, wobei auf seine Doppelstellung hingewiesen wird, da der Generalstabsoffizier nicht nur dem General untergeordnet ist, an dessen Seite er seinen Dienst tut, sondern als Generalstabsoffizier auch dem Chef des grossen Generalstabes als dessen Exponent unterstellt bleibt; sie beschreibt endlich *Auswahl, Ausbildung und Fortbildung* der Generalstabsoffiziere, wobei besonders betont wird, dass der Generalstabsoffizier aus dem Truppenstande hervorgeht und zu ihm zurückkehrt, wodurch einer Entfremdung zwischen Truppe und Generalstab vorgebeugt wird.

Die oberste Führung im Frieden, wie im Kriege wird wesentlich dadurch erleichtert, dass die leitenden Ausführungsorgane in ihrer Auffassung und in der Form ihrer mündlichen und schriftlichen Äusserungen strenge Einheitlichkeit bekunden.

